

DR. UJVÁROSI ANDREA

Az idegen nyelvű interpretáció gyakorlata a felsőfokú magánénekes képzésben II.

Az idegen nyelvű interpretációs képzés

Elméleti háttér

A vokális zenei műfajokban a nyelv és a zene egyidejűleg, együttesen hat a befogadóra, a kétféle kommunikáció szétválaszthatatlanul közvetíti a színpadi zenei tartalmat. Ez kettős hatásmechanizmus indokolja, hogy az eredeti nyelvű interpretációt a nyelv és a zene közös paramétereinek figyelembe vételével közelítsük meg. A zene és a beszéd kapcsolatát kutató neurolingvisztika, pszichológia, gyógypedagógia és egyéb társtudományok gazdag ismeretanyagot halmoztak fel. A beszéd és az ének, a nyelv és zene kapcsolatának fonetikai és akusztikai aspektusai Sundberg (*Sundberg, 1977*), Taylor (*Taylor, 1976*) és Bloothoof (*Bloothoof, 1986*) kutatásai nyomán, neurolingvisztikai, gyógypedagógiai vetületei pedig Besson és Schön (*Besson – Schön, 2003*) kutatásainak köszönhetően a nemzetközi szakirodalomban nagy teret kaptak. Nardo és Reiterer (*Nardo – Reiterer, 2009*) a két megnyilvánulási forma összefüggéseit a zene beszédkommunikációt és nyelvtanulást segítő szerepének irányából vizsgálják. A hazai zenepedagógiai kutatások elsősorban a zene transzferhatásain alapulnak. A professzionális énekhang képzésének akusztikai és fonetikai vonatkozásaival Pap (*Pap, 2000, 2002*) Gósy (*Gósy, 2004*) és Deme (*Deme, 2014*) munkái kapcsolódnak a nemzetközi kutatási irányvonalakhoz. Köztudott, hogy a nyelvek artikulációs bázisához tartozó hangszervi állások és hangszínezések a nyelv hangjainak képzésére sajátosan alakulnak ki. Ezeknek a sajátosságoknak köszönhető az adott nyelv keretében állandósult hangrendszer. Az éneklés során előálló akusztikai változások a különböző nyelvek esetében eltérő hangképzési technikákat helyeznek előtérbe. A hangzásélmény minél tökéletesebb megközelítése azonban, az eredeti nyelvű éneklés fejlesztésének csak részterülete. Emellett a nyelv és a zene összefüggésének a vokális előadás tökéletesítését szolgáló elemei korábban nem kerültek a vizsgálatok fókuszába. Az eredeti nyelvű éneklés tendenciáit követve az angolszász szakirodalomban elszórta jelentek már meg olyan módszertani próbálkozások, amelyek az énekesek speciális képzési igényeire vonatkoznak, de ezek jól körülhatárolható elméletekké nem formálódtak. Ezeknek a Denbow (*Denbow, 1994*) és Owen (*Owen, 1960*) nevéhez fűződő koncepcióknak az alapjául a beszélt és az énekelt szöveg egymáshoz közelítése szolgál, kiindulópontja pedig nem a magánénekes tanár, hanem a nyelvtanár aspektusa. Kutatásunk alapvető megközelítése a magánénekes tanáré, aki a vokális

előadás nyelvi aspektusait a kétféle megnyilvánulási forma közös paramétereinek (hangsúly, hanglejtés, hangszín, tempó, ritmus, hangerő) számbavételét követően vizsgálja. A vokális irodalom gerincét jelentő idegen nyelvek (olasz, német, francia, orosz, angol) éneklésben is megnyilvánuló sajátosságait más munkáinkban már érintettük és összevetettük a magyar nyelv jellegzetességeivel. Ez a nyelvi vonulat nem képezi gerincét jelen munkánknak, de fontosnak véljük hangsúlyozni, hogy ismerete nagymértékben hozzájárul a zenei megvalósítás sikeréhez. A hatásmechanizmus egészének tanulmányozása az oktatás tartalmával és formájával is összefüggő énekpedagógiai szempontokat, célokat jelölhet ki. Ezeknek a megfogalmazásához kívánunk az eredeti nyelvű éneklés jelenlegi képzési gyakorlatának feltárásával támpontot nyújtani.

A kutatás módszertana

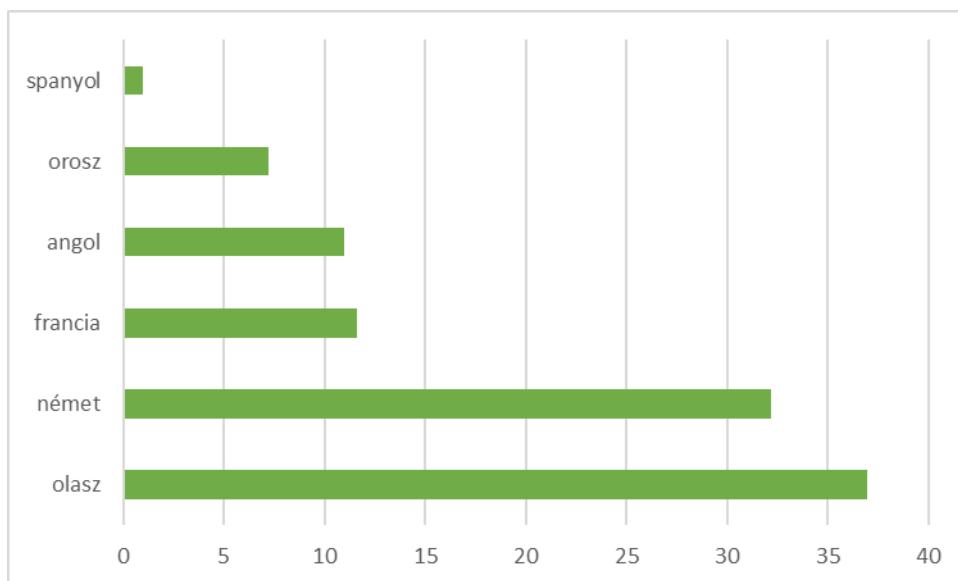
Kutatásunk empirikus vizsgálatának terepét, ahogyan azt Az idegen nyelvű interpretáció gyakorlata a felsőfokú magánénekes képzésben I. című tanulmányban ismertettük, a hazai zenei felsőoktatás intézményei jelentették. Kutatásmódszertani előzmények hiányában, vizsgálatainkat saját módszertani elgondolásként két technikára alapoztuk. A magánénekes tanárok körében készített strukturált interjúkat kvalitatív, a hallgatók kérdőíves lekérdezését pedig kvantitatív technikával dolgoztuk fel. A hallgatói lekérdezések mintasokaságát a magyar felsőfokú magánénekes képzés 2016/17-es tanévének hallgatói állománya alkotta. A LFZE és az öt vidéki intézmény (DE-ZK, SZTE-ZK, PTE-MK, SZE-MK, ME-BBZI) 152 magánénekes hallgatója körében elküldött űrlapot 90 hallgató töltötte ki. Ez az elemszám behatárolja a kutatási eredmények mindenkor relevanciáját és az elemzés statisztikai lehetőségeit. Az általunk vizsgált területek egyváltozós elemzését az alacsony elemszám egyértelműen lehetővé tette, ugyanakkor a többváltozós elemzések esetében lehetőségeink korlátozottabbak voltak. A kérdőívet a hallgatók Google űrlap formájában kapták meg, ami biztosította az anonimitást. A kapott adatokból SPSS adatbázist generáltunk, az elemzés során SPSS 19. programot használtunk. A kutatási adatbázis az Idegen Nyelvű Interpretációs Adatbázis nevet kapta. Tanulmányunk II. részében a magánénekes idegen nyelvű interpretációjára irányuló speciális képzés nyelvi képzésen túlmutató kurrikulumait állítjuk a középpontba.

Kutatási eredmények

Az idegen nyelvű interpretációs képzés

Az idegen nyelvű vokális interpretáció során használt nyelvek gyakoriságát az 1. ábrán szemléltetjük. Ez az ábra tükrözi leginkább azokat a kihívásokat, amelyekkel a magánénekes képzés nyelvi területeinek meg kell küzdenie. A hallgatók idegen nyelvű repertoárjának megoszlásáról a következő kép rajzolódott ki: A tanult vokális anyag legnagyobb hányadát az olasz nyelvű művek alkotják, 37%-kal. A németül tanult darabok aránya 32,2%. Ezt követi a francia 11,7%-kal és az orosz 7,2%-kal. Az angol énekes irodalom az eredeti nyelvű énekes irodalom 11%-át teszi ki, legkevesebbet spanyolul énekelnek a magánénekes hallgatók. Ezek az arányok különleges megvilágításba kerülnek az előzményekben tárgyalt¹ intézményes nyelvoktatás nyelvi megoszlásának ismeretében. Az angol nyelvű darabok aránya a repertoárban mindössze 11%, ez nem indokolja az angol nyelv tanulásának magas (22%) arányát. Elsődleges oka minden bizonnyal a nyelvvizsga megszerzése a középiskolai nyelvi tanulmányok tovább folytatásával. A német nyelv esetében már hiány mutatkozik a nyelvi képzésben, mivel német nyelvrát csak a hallgatók 28%-a kap, miközben a repertoárnak egyharmadát jelentik a németül előadott darabok. Az orosz nyelv intézményes tanulási lehetőségei (4%) sem tekinthetők elégségesnek, mivel az orosz, a repertoárban ennél nagyobb arányban (7,2%) van jelen. Spanyolul és franciául senki sem tanul intézményesen. Az intézményi nyelvtanulás és az interpretált nyelvek közti ellentmondás a francia nyelv tekintetében a legszembetűnőbb, amelyet az éneklés során 11,6%-os arányban használnak a megkérdezett magánénekesek.

¹ Az idegen nyelvű interpretáció gyakorlata a felsőfokú magánénekes képzésben I. (12. ábra)

1. ábra: Az idegen nyelvű interpretáció során használt nyelvek

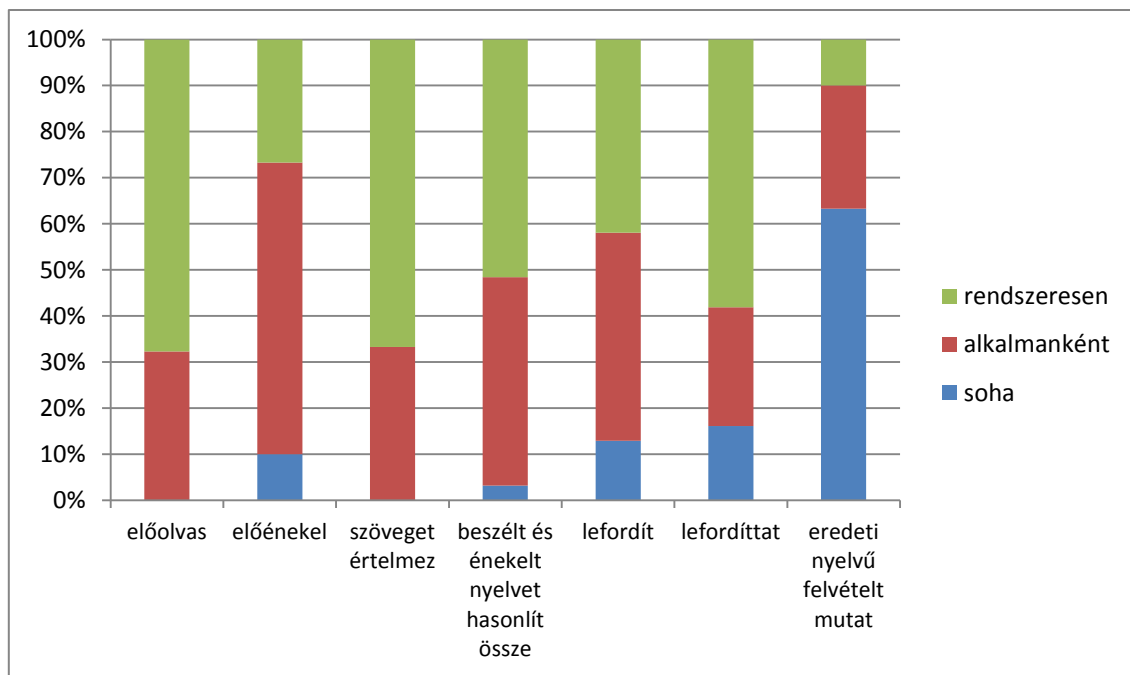
(Idegen Nyelvű Interpretációs Adatbázis, N=90, százalékban megadva)

Az idegen nyelvű interpretáció tökéletesítésében a nyelvórák mellett az idegen nyelvű interpretációs órák adhatnak lehetőséget az énekes nyelvi kompetenciák fejlesztésére. Itt azokra a tantárgyakra vonatkoztattuk a kérdéseinket, amelyek az idegen nyelvű interpretáció tökéletesítését a képzési keretek között speciálisan célozzák. A következőkben ezeknek a tantárgyaknak a sajátosságait vizsgáltuk meg. Arra a kérdésünkre, hogy van-e a hallgatóknak ilyen elnevezésű, vagy tartalmában ezt lefedő órájuk, a hallgatók 59,3%-a válaszolt igennel, 33 hallgató tanul ilyen tárgyat. A tantárgyi megnevezések sokfélék: idegen nyelvi beszédgyakorlat, idegen nyelvű interpretációs gyakorlat, idegen nyelvű szerepgyakorlat, olasz operaszöveg, orosz dalirodalom, idegen nyelvű korrepetíció, idegen nyelvű beszédgyakorlat. A tantervi hálókban a legváltozatosabb időtartamban szerepel a képzés, 1 és 8 félév közötti változatokban. A kizárólagosan tanárképzést folytató intézmények (ME-BBZI, SZE-MK) hallgatói nem részesülnek ilyen képzésben.

A tantárgy módszertani sajátosságait úgy fogalmazzuk meg, hogy egy 1-5 fokozatú skálán értékeltettük a leginkább jellegzetes lehetséges tartalmakat: kiejtés, jelentés, szövegértelmezés, zene és szöveg közös elemeinek megragadása. A hallgatók szerint az idegen nyelvű interpretációt fejlesztő tantárgy gyakorlatának fókuszában első helyen 4,77 értékkel a kiejtés áll, ezt követi a szövegértelmezés (4,33), majd a szöveg jelentése (4,27), végül a zene és a szöveg közös elemeinek megragadása (3,93).

A tantárgy oktatóinak módszertani technikáit 7 lehetséges választási lehetőséggel fedtük le. (előolvas, előénekel, szöveget értelmez, beszélt és énekelt nyelvet hasonlít össze, lefordít, lefordíttat, eredeti nyelvű felvételt mutat.) Ezeket kellett a kitöltőknek alkalmazásának gyakorisága (rendszeresen, alkalmanként, soha) alapján jellemezni. A leggyakrabban alkalmazott technikának az előolvasás és a szövegértelmezés bizonyult. A beszélt és az énekelt nyelv összehasonlítását 52%-ban végzik el rendszeresen a tárgyát oktató tanárok. A szöveg lefordításának és a hallgatók általi lefordíttatásának gyakorisága ismét a tanári nyilatkozatokkal áll összhangban, miszerint az oktatók jobban preferálják az önálló hallgatói fordító munkát. A 2. ábráról világosan leolvasható, hogy a szövegértelmezés egyetlen oktatói gyakorlatból sem hiányzik. Az is szembetűnő, hogy az eredeti nyelvű felvételekkel történő illusztrálás csak 11%-ban rendszeres, 63%-ban pedig sosem élnek az oktatók ezzel a módszerrel.

Az idegen nyelvű interpretáció oktatásában a kiejtés centrális helyzete (4,77-es érték) jól érzékelhető ugyan, de az énekelt nyelvi sajátosságok beszéddel történő összehasonlítása csak a tárgyát oktató tanárok felénél rendszeres gyakorlat. Az énekelt nyelv specifikumainak anyanyelvi előadók általi illusztrálása szintén nem jellemző módszertani technika. Ezek az értékek számunkra azt mutatják, hogy az eredeti nyelvű interpretáció oktatásának középpontjában ugyan a nyelv hangzó oldala áll, de a módszertani eszközök tovább bővíthetők. Az idegen nyelvek és a magyar nyelv szöveg-dallam viszonyait illetően az mondható el, hogy bár a szöveg jelentésének és értelmezésének fontos szerep jut a tárgy metodikájában, az idegen nyelvű és a magyar szöveg közös paramétereinek tudatosítása nem jellemző. Ez a hiányosság megítélésünk szerint az eredeti nyelvű éneklés minőségét jelentősen befolyásolja.

2. ábra: Az idegen nyelvű tantárgy oktatói technikái

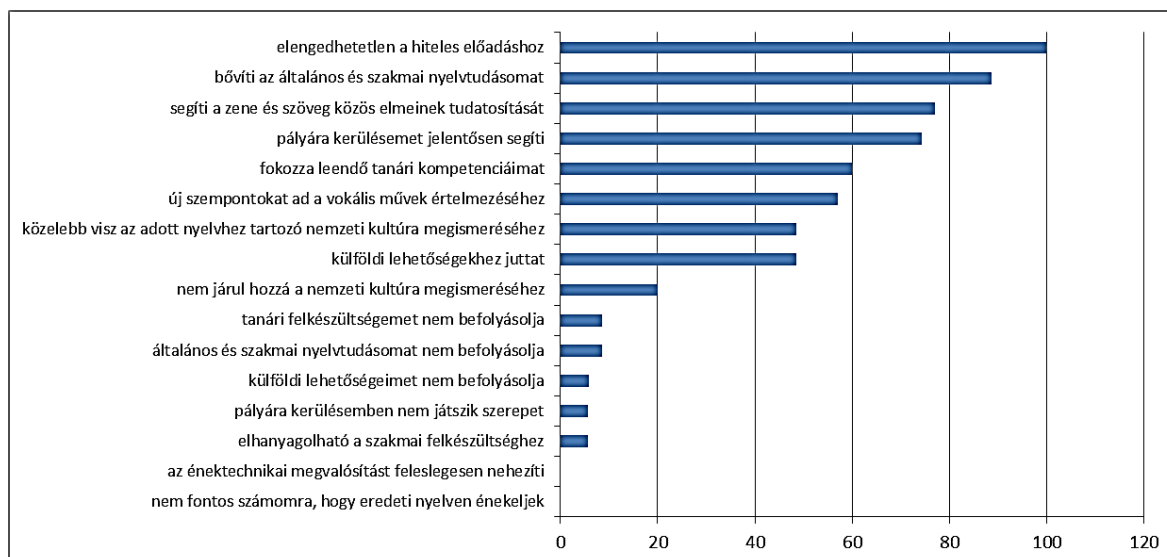
(Idegen Nyelvű Interpretációs Adatbázis, N=33, százalékban megadva)

Az idegen nyelvű interpretációs tantárgy hallgatói megítélésének feltárására három kérdés irányult. Arra a kérdésünkre, hogy mennyire találják hasznosnak a tárgyat, a hallgatók 72,4%-a 1-5 fokozatú skálán 5-ös, 21,2%-a pedig 4-es értékelést adott. A tárgy hasznosságának értéke átlagosan 4,6 lett. Az értékeket intézményi összehasonlításban megvizsgálva azt láttuk, hogy a leginkább hasznosnak a DE-ZK magánénekesei (5), legkevésbé hasznosnak pedig a PTE-MK hallgatói (4,33) ítélték a tárgyat. Képzési szintek relációjában érdekes eredmény lehet, hogy az osztatlan tanárképzés hallgatói értékelték a legmagasabbra (5) a tantárgy hasznosságát. Ezeknek a mutatóknak a háttérben azok a képzési sajátosságok állnak, amelyeket az oktatói interjúk alapján is feltártunk. Azaz Pécsen az eredeti nyelvű interpretációt többnyire anyanyelvi tanárok bevonásával tömbösített formában oldják meg, Debrecenben pedig a többi intézménytől eltérő módon, nem az alapképzéses, hanem az osztatlan tanárképzés hallgatók kapnak ilyen képzést.

Az idegen nyelvű interpretáció képzésben betöltött szerepének hallgatói minősítésétől újabb adalékokat vártunk az eredeti nyelvű éneklés témakörében felmerülő vitás szakmai kérdések feldolgozásához. A hallgatói értékeléseket a 3. ábra tartalmazza. A hosszabb szöveges értékelések az eredeti nyelvű éneklés megítélésének különböző aspektusait és szerepét kínálták válaszlehetőségül. A kitöltők több választ is megjelölhettek. A válaszadók

100%-a nyilatkozott úgy, hogy az eredeti nyelvű éneklés elengedhetetlen a hiteles előadáshoz. Ez az arány hangsúlyos reflexiónak tekinthető az eredeti nyelvű éneklés megítélésében kialakult vitás kérdésekre. Ugyancsak kulcsfontosságú információnak tekinthető, hogy a hallgatók közül senki sem gondolta úgy, hogy az előadott mű énektechnikai megvalósítását feleslegesen nehezítené az eredeti nyelvű interpretálás. A felkínált válasz lehetőségek közül a legnagyobb arányban azokat jelölték meg, amelyek a nyelvi kompetenciák fejlesztésére vonatkoztak. A hallgatók 88,6%-a nyilatkozott úgy, hogy a képzés bővíti az általános és szakmai nyelvtudását, 77,1%-a pedig a zene és a szöveg közös elemeinek tudatosítását jelölte meg a tantárgy fontos szerepeként. Kíváncsiak voltunk arra is, hogy a tantárgy közelebb viszi-e a hallgatókat az adott kultúrához. 17 hallgató ítélte meg úgy, hogy a tárgy hozzájárul adott nemzeti kultúra megismeréséhez, 7 kitöltő szerint a tantárgy nem játszik abban szerepet. A pályára kerülés lehetőségeinek elősegítését a megkérdezettek 74,3%-a várja ettől a képzéstől, és csak hárman gondolják úgy, hogy a pályára kerülésükben nincs szerepe. A külföldi lehetőségekhez jutás esélyét ugyanakkor csak a hallgatók fele reméli a képzéstől. A tanári kompetenciák fokozását 20-an jelölték meg, ami mögött a nagyszámú osztatlan tanári képzésben résztvevő kitöltőket sejtjük, akikről a feltételezzük, hogy a képzésben széleskörű szakmai felkészítés fontos elemét látják.²

² Az idegen nyelvű intepretáció képzésben beöltött szerepét megvizsgáltuk a nyelvtudás indexének segítségével (alacsonyabb és magasabb nyelvi indexszel bíró hallgatók) is. Ennek során keresztábrás technikát használtunk (khi-négyzet statisztika, $p \leq 0,05$). Egyetlen esetben találtunk kapcsolatot – a magasabb indexszel bíró hallgatók az „új szempontokat ad a vokális művek értelmezésében” választ nagyobb arányban választották (sig.: 0,040). Az elemszámok alacsony volta miatt ez az érték inkább csak jelzésértékű lehet.

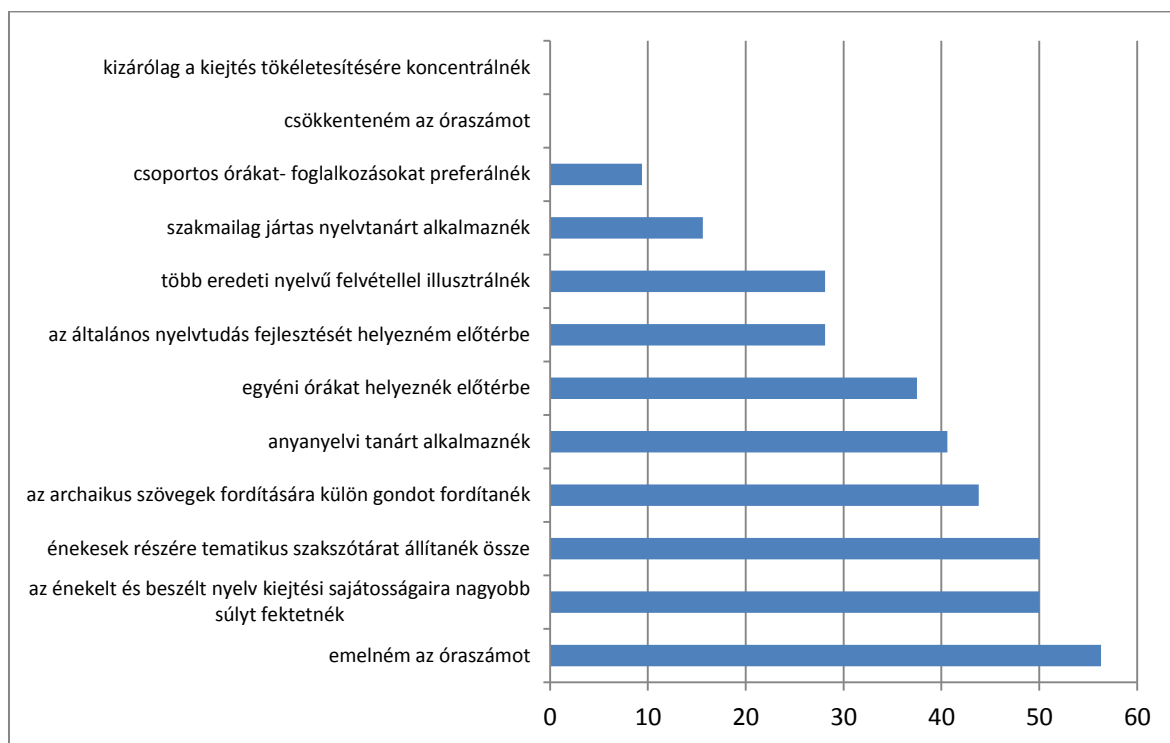

1. ábra: Az idegen nyelvű interpretáció képzésben betöltött szerepe

(Idegen Nyelvű Interpretációs Adatbázis, N=33, százalékban megadva)

Az idegen nyelvű interpretációs képzésben résztvevő hallgatókat végül arra kértük, hogy válasszák ki azokat a képzési paramétereket, amelyeken változtatnának. Több válasz is megjelölhető volt. Ahogyan a 4. ábrán látható, a válaszok a képzés óraszámaira, órai létszámára, oktatóira és tartalmi elemeire orientáltak. A hallgatók legnagyobb hányada a képzés óraszámát emelné (56,3%), senki sem csökkentené. Vélhetően a képzés struktúrájának intézményenként erősen eltérő jellegéből adódóan, a hallgatók egy kis része (9,4%) a csoportos órákat preferálná, nagyobb hányada (37,5%) pedig az egyéni órákat helyezné előtérbe. Az alkalmazott oktatói technikák terén a legnagyobb igényt az énekelt és a beszélt nyelv sajátosságainak hangsúlyosabb megközelítésére (50%), valamint az énekeseknek szóló tematikus szakszótár összeállítására (50%) jelzik a válaszok. Az anyanyelvi tanárok alkalmazását 40,6%-ban, a szakmailag jártas nyelvtanár bevonását a képzésbe pedig 15,6%-ban tartják alkalmasnak a képzés színvonalának emelésére. A képzés tartalmi oldalát illetően fontosnak tartjuk még kiemelni, hogy az archaikus szövegek fordításának problematikáját a hallgatók váratlanul nagy arányban (43,8%) hangsúlyosabban kezelnék. (Ez a módszertani problémafelvetés a tanári interjúkban nem hangzott el.) Az is elgondolkodtató, hogy a digitális technika fájlmegosztóinak világában az eredeti nyelvű felvételekkel történő

illusztrálást a kitöltők 28,1%-a kevésnek tartja. Úgy gondoljuk, hogy a számok mögött az irányított, tanári magyarázatú zenehallgatás igénye húzódik meg.³

4. ábra: Az idegen nyelvű interpretációs képzés változtatásának javasolt elemei

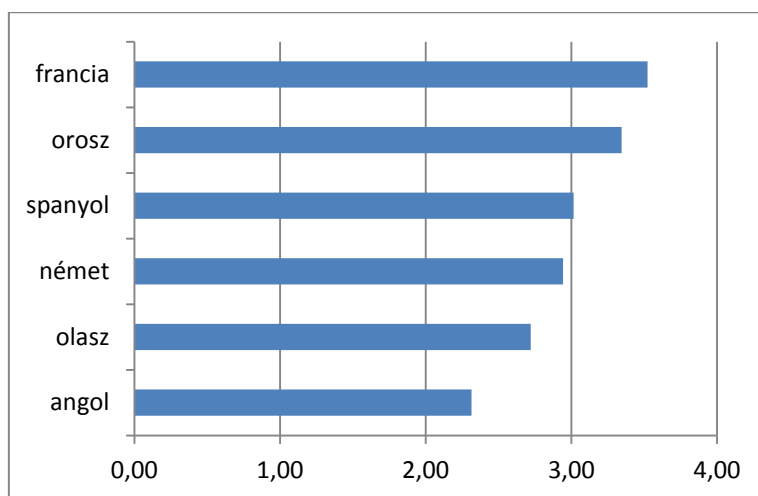
(Idegen Nyelvű Interpretációs Adatbázis, N=33, százalékban megadva)

Ahogy azt korábban felmértük, a megkérdezett hallgatók közül csak 33-an kapnak valamilyen tantárgyi megnevezés alatt idegen nyelvű interpretációs képzést. A képzésben nem részesülőktől azt kérdeztük meg, hogy a képzés hiányának érzik-e hátrányát. A válaszadók 27,9%-a a „nem” választ jelölte meg, ami vagy azt jelenti, hogy a normál nyelvi képzést kielégítőnek ítélik meg az eredeti nyelvű énekléshez, vagy azt, hogy nem énekelnek olyan arányban eredeti nyelven, mint az „igen” választ megjelölők. A válaszadók 41,2%-a nyilatkozott úgy, hogy hátrányosan érinti a tantárgy hiánya. Az „egyéb” opció alatt szövegesen kifejtett indoklások között az érthető szövegmondás, a mondandó mélységének átadása, a szövegértelmezés, bizonyos nyelvek (francia, orosz) intézményes tanulásának

³ Az idegennyelv tudása alapján elkülönített hallgatói csoportok változtatásra irányuló javaslatait is összehasonlítottuk (khi-négyzet statisztika, $p \leq 0,05$). Egyetlen esetben találtunk szignifikáns kapcsolatot („az általános nyelvtudás fejlesztését helyezném előtérbe” – sig.: 0,006). Ennek választása a magasabb nyelvtudással bíró diákok között magasabb arányú volt, ami arra utal, hogy a nyelvileg kvalifikátabb hallgatók az idegen nyelvű interpretációs tárgyak nyelvtudásra való visszahatását és a fokozottabb tantárgyi koncentrációt helyezték előtérbe.

hiánya és az énekes irodalom preferált nyelveinek (német, olasz) alaposabb elsajátítása iránti igények fogalmazódtak meg.

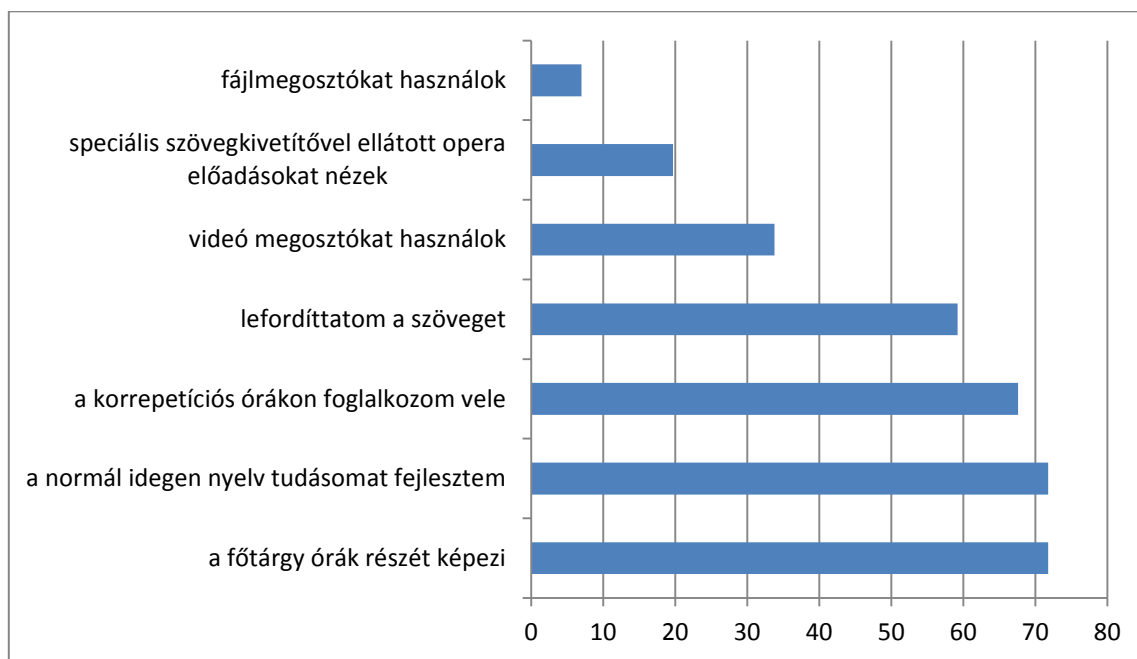
A következőkben arra is rákérdeztünk, hogy melyik nyelvből, milyen mértékben érzékelik az eredeti nyelvű interpretációra vonatkozó képzés hiányát. Ötfokozatú skálán kellett értékelniük az egyes nyelvek eredeti nyelvű énekléskor tapasztalt, képzésből fakadó hátrányát. A válaszokat a hat nyelvre vonatkozóan az 5. ábra szemlélteti. Legkevésbé az angol nyelvet illetően érzik a hallgatók a tantárgy hiányát (3,52). Ez könnyen megérthető, egyfelől mert a vokális irodalomnak csak kisebb hányadát alkotják az angol nyelvű művek, másfelől az angol nyelv, amint korábban láttuk, a legtöbbször által tanult és tudott nyelv. A spanyol nyelvű vokális irodalom jóval szerényebb, a képzés hiányát mégis sokan jelentősnek tartják a megkérdezettek közül, 3-as értéket kapott. Az olasz nyelv terén tapasztalt hiány 2,7-es, a német nyelvben jelentkező hátrány 2,9-es értéket vett fel. Ezek az értékek egyértelműen jelzik az idegen nyelvű interpretációs képzés iránti igényt. A legkiugróbb értékeket a francia (3,52), majd az orosz nyelv (3,34) képzésbeli hiánya kapta, amely értékek összhangban állnak az intézményes nyelvtanulás nyelvenkénti kereteiről az előzményekben bemutatottakkal.

5. ábra: Az idegen nyelvű interpretációs tantárgy nyelvek szerinti hiánya
(Idegen Nyelvű Interpretációs Adatbázis, N=68, ötfokozatú skálával mérve)

Fontosnak véltük megtudni, hogy akiknél nincs ilyen tantárgy, azok hogyan igyekeznek fejleszteni eredeti nyelvű éneklésüket. A felkínált szöveges alternatívákra adott válaszok megoszlásait a 6. ábrán követhetjük nyomon. Ahogyan azt láthatjuk, a kitöltők legnagyobb hányada (71,8%), a főtárgy órák keretén belül igyekszik a nyelvi tökéletesítésre, ami összecseng azokkal az interjúkban megfogalmazott főtárgy tanári törekvésekkel, amelyek a főtárgy órák anyagába építik be az eredeti nyelvű éneklés tökéletesítését. Ugyanilyen

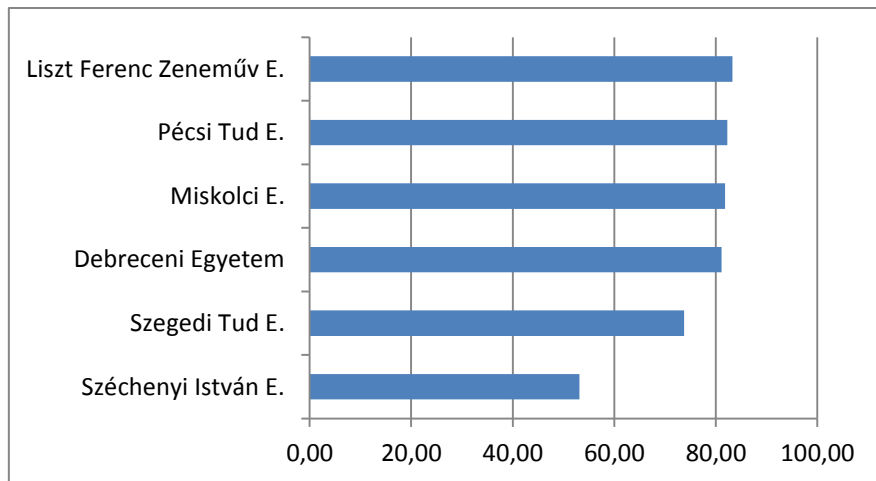
mértékben (71,8%) látják a hiánypótlás lehetőségét az intenzívebb nyelvtanulásban. 59,2% mondta azt, hogy segítséget kér a szövegek lefordításában, és 67,6% gondolja úgy, hogy a korrepetíciós órák adnak lehetőséget az idegen nyelvű interpretáció fejlesztésére. A digitális technika lehetőségeivel nem élnek számottevő mértékben a válaszadók. Ez némileg ellentmondásban van azzal a tanári tapasztalattal, hogy a hallgatók előszeretettel utánozzák le, „lefülelik” nagy énekesek felvételeit.

6. ábra: Az idegen nyelvű interpretáció fejlesztéseinek módjai

(Idegen Nyelvű Interpretációs Adatbázis, N=57, százalékban megadva)

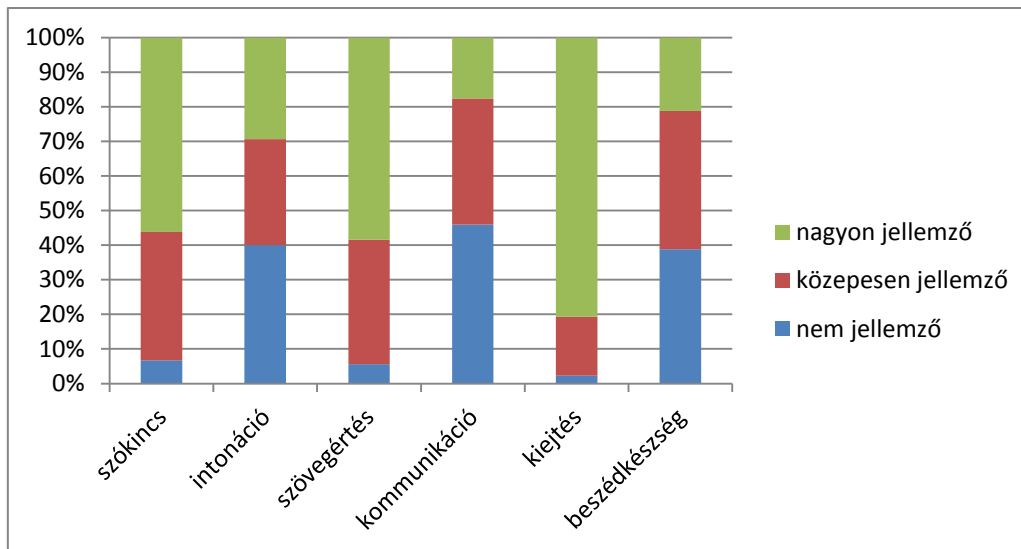
Az előzőekben körüljártuk a magánénekes hallgatók nyelvi és interpretációs képzésének paramétereit. Ezeknek a jellegzetességeknek az ismeretében különösen hangsúlyos megvilágításba kerül most már a hallgatók által énekelt vokális repertoár összetétele. A megkérdezett magánénekes hallgatók repertoárjának 79,3%-át alkotják – a kitöltők saját százalékos meghatározása alapján – az eredeti nyelven énekelt művek. Az eredeti nyelvű repertoár intézmények szerinti eloszlását a 7. ábra mutatja. A művek eredeti nyelvű előadása a LFZE magánénekeseit jellemzi leginkább (83,3%), de minimális eltéréssel követi a PTE-MK, a ME-BBZI, a DE-ZK is, 82% körüli aránnyal. A SZTE-ZK hallgatói 73,77% arányban, a SZE-MK énekesei pedig 53%-ban éneklnek a repertoárjukat eredeti nyelven. (A kapott százalékos eredmények megfelelnek azoknak a tanári koncepcióknak, amelyek az oktatói interjúk alapján kirajzolódtak).

7. ábra: Az eredeti nyelvű repertoár intézményenként

(Idegen Nyelvű Interpretációs Adatbázis, N=90), százalékban megadva)

Azt feltételeztük, hogy az eredeti nyelvű éneklés visszahat a magánénekes hallgatók nyelvismeretére és fejleszti a nyelvi készségeket. Ebből a feltevésből kiindulva, arra kértük a kitöltőket, hogy ötfokozatú skálán osztályozzák az eredeti nyelvű éneklés reflektív hatását. A hallgatók megítélésében ez az érték átlagosan 4,2, ami igazolta várakozásunkat, de még nem adott választ arra, hogy milyen hatásmechanizmussal működik ez a visszahatás. Ezért a nyelvtudás 6 elemét egyenként kiválasztva (szókincs, intonáció, szövegértés, kommunikáció, kiejtés, beszédképesség) kellett a nyelvtudás területeinek fejlődését 3 fokozattal minősíteni (nem jellemző, közepesen jellemző, jellemző). A 8. ábrán szemléletesen kirajzolódik az idegen nyelvű éneklés erőteljes visszahatása a kiejtés fejlődésére, erről a hallgatók 80,7%-a számolt be. Ugyancsak nagy arányban találták jellemzőnek a szókincs (56,2%) és a szövegértés (58,4%) fejlődését. A nyelvtudás többi területén azonban kevésbé jellemző a fejlesztő visszahatás. Az intonáció, a kommunikáció és a beszédképesség terén mintegy 40% érzi úgy, hogy egyáltalán nem fejlődött a nyelvtudása az eredeti nyelvű éneklés kapcsán. Ez az arány a kötetlen, többségében szóbeli nyelvi megnyilvánulást feltételező kommunikáció és beszédképesség vonatkozásában indokolt is, de az intonáció fejlődésének hiánya azt jelzi, hogy a képzésben a beszéd és a zene közös paraméterei nem tudatosodtak kellően.

8. ábra: Az eredeti nyelvű éneklés visszahatása a nyelvismeretre

(Idegen Nyelvű Interpretációs Adatbázis, N=90, százalékban megadva)

A hallgatói lekérdezés utolsó elemeként a hallgatóktól a képzésbe bevont oktatók kompetenciájának értékelését kértük, ötfokozatú skálán. A hallgatói átlagos megelégedettség értéke 4.38 volt. Ez az érték más hasonló jellegű előzetes kutatások hiányában csak kiindulópontot jelenthet a későbbi vizsgálatokhoz. A képzési szintek összehasonlításában azonban arra az eredményre jutottunk, hogy a klasszikus ének alapképzésben valamint a tanári mesterképzésben és az oratórium-, dal mesterképzésben tanuló diákok megítélése a képzésben részt vevő tanárokról 4,28 körüli értéket vett fel, míg az osztatlan tanárképzés szakos hallgatók 4,5-re értékelték a tanári kompetenciákat. Leginkább az opera mesterképzés hallgatói mutatkoztak elégedettnek, a képzésbe bevont oktatók hozzáértésének értéke az ő esetükben 4,71 volt. Ebben a mintázatban tükröződik az opera MA szakos hallgatók idegen nyelvű interpretációjának több irányú fejlesztése (idegen nyelvű szerepjáték, korrepetitorok a LFZE-n), amely az oktatói kompetenciák magasabb értékelése mögött állhat. Az osztatlan tanárképzés szakos hallgatók esetében a DE-ZK magánének szakos hallgatói emelheték a kapott értéket, akik a többi intézménytől eltérően szintén tanulnak idegen nyelvű interpretáció tantárgyat.

Összegzés

A kérdőíves kutatás eredményeinek áttekintése

Az idegen nyelvű interpretáció gyakorlatának vizsgálata során az intézmények vonatkozásában a következő összegzést tehetjük. Az idegen nyelvű interpretáció tantárgyi keretei csak bizonyos intézményeket és képzési szinteket érintenek. A kizárólag tanárképzési profilú intézményekben nincs az eredeti nyelvű éneklés tökéletesítésére irányuló tantárgy, a művészképzést és tanárképzést egyaránt folytató intézményekben pedig különböző elnevezésekkel, képzési idővel és képzési szintekre vonatkoztatva zajlik a képzés.

A magánénekes hallgatókkal kapcsolatosan igazolódott az a hipotézisünkben megfogalmazott állítás, hogy a hallgatók a jelenleginél nagyobb arányban igénylik az idegen nyelvű interpretáció tantárgyi jelenlétét. A válaszok azzal támasztották alá feltételezésünket, hogy az idegen nyelvű interpretációt nem tanulók csaknem fele érzi hiányát az ilyen jellegű képzésnek. A tárgyat nem tanulók számára a legnagyobb hátrányt az énekléskor használt, de nyelvi képzésben nem tanult nyelvek (olasz, francia, orosz) ismeretének hiánya jelenti. A képzésben részesülők az óraszámok növelésével, anyanyelvi tanárok képzésbe történő bevonásával, archaikus szövegek lefordításának hangsúlyosabb kezelésével, valamint tematikus szakszótárak összeállításával emelnék az idegen nyelvű interpretációs képzés színvonalát. Úgy véljük, hogy az eredeti nyelvű éneklés fejlődése szükségszerűen visszahat az interpretáció során használt nyelvek ismeretére. Vizsgálati eredményeink szerint azonban a hallgatók leginkább a kiejtés, a szókincs és a szövegértés területén találják jelentősnek az idegen nyelvű éneklés reflektív hatását. Az intonáció terén csak csekély mértékben érzékelik a fejlesztő visszahatást, amit a beszéd és zene közös paraméterein alapuló tudatos nyelvhasználat hiányával magyarázunk. Az a komplex szemlélet, amely a nyelv hangzó oldala mellett annak rendszerére, logikájára épül, nem jelenik meg a hallgatói elvárásokban, a képzés oktatói és intézményi oldalán pedig módszertanában és kurrikulumában még kiforratlanul van jelen.

Azt is feltételeztük, hogy a tanult nyelvek mintázatai nem állnak összhangban az eredeti nyelvű vokális interpretációs elvárásokkal. Ezt az állításunkat több aspektusból is megerősítettük. Az eredeti nyelvű éneklés felhasználási területei és az énekelt repertoár összetétele kétséget kizáróan reprezentálták, hogy a saját énekesi gyakorlatban használt nyelveket (olasz, német, francia, orosz, angol és kisebb arányban spanyol), nem fedi le a hallgatók nyelvtudása. Azt is látnunk kellett, hogy az intézményes nyelvi képzésen belül ezek

a nyelvek nem kapnak a vokális irodalomban betöltött súlyukhoz méltó szerepet. A francia, az orosz és a spanyol nyelv intézményes képzése szórványosnak tekinthető⁴

A kérdőíves kutatással az oktatókra vonatkozóan is fogalmaztunk meg hipotézist. Azt feltételeztük, hogy az oktatók idegen nyelvi kompetenciájának megítélése a mesterszakos diákok esetében kedvezőbb, mint az alapképzésben és az osztatlan tanárképzésben részt vevő hallgatók körében. Ez a hipotézisünk az opera MA mesterképzésben részt vevő hallgatók esetében egyértelműen beigazolódott, ahol az elégedettségi érték 4,71 volt. Más mesterképzésű hallgatók vonatkozásában ez a várakozásunk nem teljesült. Ennek okát abban látjuk, hogy az opera MA szakos hallgatók idegen nyelvű interpretációs képzése több intézményben is a korrepetitorok és karmesterek, valamint anyanyelvi tanárok bevonásával történik.

Az énekpedagógia mindennapjaiban, az operaszínpadok és pódiumok nemzetközi gyakorlatában az új generációk új elvárásokkal néznek szembe. A nyelvileg is hiteles vokális előadás vitán felül a professzionális magánénekes ismérve. Az eredeti nyelvű éneklés feladata énektechnikai, nyelvi és kulturális gazdagodást kíván meg a képzés oktatói, hallgató és intézményi oldalán egyaránt. A tanulmányunkban megrajzolt helyzetképpel az elvárásokkal adekvát képzési gyakorlat kialakításához kívántunk hozzájárulni. Kutatási témánk legteljesebb kibontását egy – a zene és szöveg közös elemeire épülő – zenei-nyelvi kompetenciákat vizsgáló teszt összeállítása jelenti majd a tudományos munka tervezett folytatásában.

Felhasznált irodalom

Besson, Mireille – Schön, Daniele (2003): An empirical comparison between Language and Music. In: *Annals New York of Sciencis*. CNRS-Marseilles 232-258.

Bloothoof G. – Plomp R. (1986): The sound level of the singer's formant in professional singing. *Acoust, Soc, Am*, **79**. 6.sz. 2028-2033.

Deme Andrea (2014): Formant strategies of professional female singers at high fundamental frequencis. In: Fuchs, Susanne – Griecce, Martine – Hermes, Anne – Lancia, Leonardo –

⁴ Az idegen nyelvű interpretáció gyakorlata a felsőfokú magánénekes képzésben I.

Mücke, Doris (eds): *Proceedings of the 10th International Seminar on Speech Production Cologne (issp)*. Köln. 90-93.

Denbow, Signe (1994): Teaching French to singers: Issues and Objectives. In: *The French review*. **67**. 3., Published by American Association of Teachers of French. 425-431.

Gifford, P. Owen (1960): *The singer and foreign languages*. University Washington, D.C., Washington.

Gósy Mária (2004): *Fonetika, a beszéd tudománya*. Osiris Kiadó, Budapest.

Nardo, Davide – M. Reiterer, Susanne (2009): Musicality and phonetic language aptitude. In: Dogil G – Reiterer S. (eds.): *Language talent and brain activity*. Trends in applied linguistics, Publisher: Mouton De Gruyter, Berlin-New York 213-255.

Pap János (200) Hangszerlélek. Canto ergo sum. *Természet világa*. **131**. 6. sz. 19-20.
<http://www.termesztvilaga.hu/tv2000/tv0006/html>.

Pap János (2002): *Hang – ember – hang*. Tudományegyetem sorozat, Vince kiadó, Budapest.

Sundberg, Johan (1977): The acoustics of the singing voice. In: *Scientific American*, **236**. 3. sz. 82-91.

Тэйлор, Ч. А. (1976): *Физика музыкальных звуков. ЛёгкаяИндустрия, Москва* (In English: C. A. Taylor The Physics of Musical Sounds). The English University Press Ltd., London.